

Безега Тетяна
(м. Ужгород)

ВПЛИВ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ НА ПОЛІТИЧНЕ ЖИТТЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ (історична ретроспектива)

Будь-які уявлення про взаємодію церкви та політичної сфери життєдіяльності суспільства можна розглядати у двох площинах: церква, як своєю суттю, відводить людину від світу і його проблем, отже ніяк не може бути пов'язаною з соціально-політичною дійсністю (навіпаки, виникає проблема так званого релігійного відчуження); інша точка зору співзвучна марксовому вислову – «коріння релігії – на Землі». Отже, церква існує, будучи інтегрованою в усі сфери життя соціального організму, в тому числі й політичну. Взявши за основу другу позицію, можна спробувати визначити, наскільки глибоко релігійні елементи проникають у галузь політичних явищ. [6, 25]

Для українських державних і наукових кіл практичний інтерес становить з'ясування ролі церкви у політичному житті України. Відомо, що основними системоутворюючими конфесіями в Україні були і є християнські. Тому з'ясування християнських і, насамперед, православних впливів на внутрішню та зовнішню політику України викликає особливий інтерес.

Православна церква в Україні має вже понад тисячолітній досвід взаємодії із різними формами української державності й іноземними державними апаратами: татаро-монгольським, литовським, польським, турецьким та російським. З X до XVIII ст. православної церкві була притаманна ще одна важлива функція – створення і забезпечення зовнішньополітичного іміджу української держави – Київської Русі, Галицько-Волинського князівства, Гетьманщини або тогочасних публічно-правових персон, політичних лідерів, котрі діяли в межах української етнічної території. Зворотний бік цього процесу полягав у створенні відповідного іміджу іноземних державних діячів всередині українського суспільства.

Особливу роль в історії зовнішньополітичних відносин України з XV до XVIII ст. відіграла сповідувана великою частиною українського православного духовенства соціально-політична доктрина православного духовенства Сходу – ідея провіденційного призначення Московського царства у середовищі східного православного духовенства тривалий час панувала впевненість, що московський православний цар повинен стати царем всіх православних і звільнити їх від політико-адміністративного та духовного гноблення мусульман або католиків [8, 4].

До виникнення цієї соціально-політичної доктрини на українських теренах під владою Речі Посполитої спричинило постійне активне спілкування українського православного духовенства з ієрархами східного православного духовенства, котрі в цей історичний період активно подорожували до Москви, випрошувати фінансову милостиню і перебували у

прямій ідеологічній залежності від неї.

Православна церква в Україні виявилася спроможною опанувати перебіг політичних подій 1648–1654 рр., використавши всі притаманні їй політичні функції. Визнання Богданом Хмельницьким православної її державної легітимізувало його владу в очах Московського царства і всього православного світу та делегітимізувало його правління в рецепції католицьких володарів Європи.

У протестантському таборі загалом зі співчутливим інтересом стежили за ходом "великої козацької війни", яка послаблювала табір католицьких країн. Особливе захоплення антикатолицькі гасла боротьби Богдана Хмельницького викликали в охопленій буржуазною революцією Англії [7, 258].

Подальший розвиток політичного життя привніс до політичної практики представників православної церкви в Україні наростаючий вплив територіального імперативу – державної розірваності українського етносу між декількома державами та пануючими в них конфесіями: православної, католицької та ісламської.

Аналіз історичних документів переконливо доводить, що перший вибір Московського царства як зовнішньополітичного вектора був зроблений і впроваджувався у життя саме православним духовенством Гетьманщини. Козацька публічно-правова еліта була вимушена слідувати цій зовнішньополітичній лінії. Спроби окремих гетьманів змінити вектор зовнішньополітичних орієнтацій населення активно нейтралізувалися православною церквою, найяскравіший приклад – церковна анафема гетьману Іванові Мазепі, хоча достеменно відомо, що Іван Мазепа політично зрадив Петра I і жодним чином не відступився від православної віри.

Подальша історія політичної участі православної церкви у політичному житті українських земель характеризується повним інкорпоруванням до державного апарату Російської імперії. Ця пов'язаність із державною системою Російської імперії була настільки детермінуючим чинником політичного життя православної церкви в Україні, що остання виявилася неспроможною включитися до української національної визвольної боротьби 1917–1920 рр. і постраждала від радянської влади нарівні із українським державним апаратом та окремим угрупованням православного духовенства, що оцінило було вигоди існування незалежної України.

Політична історія православної церкви в незалежній Україні у стислому вигляді із певними модифікаціями відтворює релігійно-політичну ситуацію 1648–1709 рр.: православне духовенство — прихильники різних політичних центрів тяжіння – утворили декілька окремих православних конфесій; відбувається латентна боротьба із західними течіями християнства і відкриті сутички із православними конкурентами за храми, релігійні споруди та увагу державних органів [12, 2].

У середовищі православного духовенства знову оформилася орієнтована на Москву більшість – 37% релігійних громад в Україні належать до УПЦ Московського патріархату, загалом Православ'я обіймає майже 11,5 тис. релігійних громад, що становить понад 52% від усієї релігійної мережі України [13, 117].

Будь-яка міжнародна система базується на органічному поєднанні військової, економічної, політичної та ідеологічних влад різних країн і народів. Держава володіє різноманітними засобами впливу на інші суб'єкти міжнародної системи, кожний з них, у свою чергу, може використовувати власні шляхи й методи заради реалізації власних цілей [3, 289].

Одним із таких методів ведення зовнішньої політики є метод утворення міжнародного політичного іміджу держави. Цим методом активно послуговується Росія по відношенню до України – у російських засобах масової інформації відбувається активне нагадування про православну культуру більшості українців, необхідність православним державам утворювати союзи проти неправославних сусідів, надавати гуманітарну й політичну допомогу православним мешканцям Косова, втручання в передвиборчу боротьбу на пострадянському просторі в тому числі і в Україні, тощо. Цей метод також ефективно було використано у зриві відвідання Папою Римським України, коли цьому візитові православним духовенством надавалося якогось фатального для православних в Україні значення, хоча в Україні діє РКЦ та УГКЦ.

Засоби масової інформації європейських країн та США звично продовжують користуватися російськими іміджевими продуктами щодо релігійно-цивілізаційної приналежності України, що звичайно не є на користь нашій країні. Тому видається за доцільне вживати більш активних дій дипломатичному корпусу України за кордоном, спрямованих, насамперед, на інформування закордонних колег про основні засади державного устрою України як світської держави і роз'ясненні міжконфесійної ситуації в Україні заради вироблення потрібного нашій державі міжнародного іміджу і зняття небезпеки закордонних впливів на розстановку політичних сил в Україні, керування суспільною думкою через свою паству [11, 52-55].

Сучасна політологічна наука виділяє до 11 основних напрямів суспільно-політичної діяльності церкви взагалі: функціонування як елемента політичної системи, захист суспільно-політичного ладу, підтримка панування правлячої еліти, участь у масових суспільно-політичних акціях, проведення масових суспільно-політичних акцій, участь у роботі законодавчих органів, участь у роботі місцевого самоврядування, мобілізація віруючих на захист Батьківщини, відволікання парафіян від революційної діяльності, вплив на ставлення парафіян до суспільства, формування та пропаганда соціально-політичних аспектів релігійних теорій [10, 147].

За роки незалежного державного розвитку України всі православні конфесії України сповна взяли участь у вищеперелічених напрямках суспільно-політичної діяльності, лише для мобілізації віруючих на захист Батьківщини не було міжнародних передумов. Але ця суспільно-політична діяльність не лишається поза увагою світового співтовариства – зацікавлені сторони намагаються чинити прихований опосередкований вплив на державні органи України заради досягнення їхніми церквами власних суспільних та майнових цілей.

В 1991–1992 роках, коли тільки-но було створено новий політичний апарат, надзвичайно актуальною стала проблема його духовно-ідеологічної

легітимації, і політики й політологи знову повернулися до аналізу співвідношення церкви і політики. Президент Л. Кравчук пріоритетним напрямком у розв'язанні даного питання вважав опертя на одвічну доміную на духовного життя будь-якої нації – церкву. Ідея релігійного відродження на базі свободи віросповідання сама по собі була дійсно прогресивною, однак зворотним-боком медалі стали міжконфесійні негаразди. (У зв'язку з відновленням у правах різноманітних релігійних організацій вони несли загрозу соціальних катаклізмів і глобального розпаду соціуму.) У багатьох випадках тільки завдяки компетентному підходу до релігійних питань регіоналізації країни за фідеїстичними ознаками не відбулося. Президент висловлював упевненість у тому, що інтеграція державних, суспільних і церковних інститутів і орієнтація їх на досягнення мети громадянської алагоди й становлення державності в Україні можливі. Л. Кравчук подав приклад умілого використання релігійних інтересів з політичною метою. Він спробував використати релігійний фактор як чинник зміцнення незалежності України, пропонуючи принцип: «окрема нація – окрема Церква». Цей принцип включає в себе два важливих моменти: 1) православна церква в Україні має бути єдиною і незалежною; 2) службу треба відправляти українською мовою. Власне, така церква має стати соціально-духовним інститутом легітимації президентської влади. Однак при цьому не було враховано того факту, що така церква й сама потребує легітимації. Саме тому виключно українського православ'я, незважаючи на клопотання урядових структур не отримала визнання ані Світовою радою Церков, ані Помісними структурами православними церквами. В результаті Л. Кравчук як політик залишився у православними церквами. А традиційна православна церква знову продемонструвала силу свого духовного впливу, і вже на наступні вибори відкрито було підтримано іншу кандидатуру – Л. Кучму [6, 26]. Принцип першого президента України спробував впровадити у життя і В.Ющенко після свого обрання на пост президента, але цей принцип і на далі залишається не реалізованим.

Таким чином, легітимаційна сила сучасної церкви (як і взагалі будь-якої релігійної організації) здатна чинити вплив на електорат і через нього – на прийняття політичних рішень у державі.

Оскільки традиційна православна церква в Україні й зараз є однією з численних конфесій, політики в ідеологічному обґрунтуванні програм часто намагаються явно чи опосередковано спиратися на духовні цінності й традиції православ'я. Це виявляє їх прагнення на теоретичному рівні легітимізувати свої позиції у соціально-політичному просторі [6, 27].

Найбільш яскравим свідченням втручання православної церкви у політичне життя української держави, за весь період тисячолітньої історії нашого народу, стала президентська виборча компанія 2004 р.

За Законом України „Про свободу совісті та релігійні організації” і в відповідності до Конституції України, Церква є відокремленою від держави, будучи органічною частиною нашого суспільства. Зауважу також, що вона не може брати участі у діяльності політичних партій і не може надавати політичним партіям фінансової підтримки, не висуває кандидатів до органів влади, не веде агітації або фінансування виборчих компаній кандидатів до

цих органів. Але на привиликий жаль, релігійні інституції все частіше опиняються у самому центрі перед виборчої боротьби. Вони мають якраз те, про що лише мріють партійні лідери: потужний ідеологічний, пропагандистський апарат; віками відпрацьовані механізми „перекладу” доволі складних ідей на буденну мову; глибоко ешеловану структуру; обов'язковість рішень вищестоящих ланок для нижчих; справжніх лідерів. Тому на передодні виборів деякі кандидати записуються у чергу на прийом до церковних ієрархів. І їх радо зустрічають. Радо, бо знають, що приходять не прості люди, а грошовиті. Люди які зможуть переказати на потреби церкви чималі гроші. І ні кого не цікавить, що гроші переказуються не стільки через релігійні переконання, скільки за голоси віруючих, а це на мою думку, є чітким виявом фарисейства. Людей купували і ніхто не думав тоді, звідки у покупця такі гроші і яким чином вони зароблені [1, 6].

Останніми роками, надзвичайно популярним у житті Церкви стало проведення ходів, маршів, тобто масове вираження своїх вимог. Отож в першому півріччі 2004 р. клірики УПЦ МП провели в Києві та декількох найбільших містах країни (Донецьк, Харків, Суми) кілька багатолюдних акцій, кінцевою метою яких, на мій погляд, було не стільки вирішення конкретних питань (виділення землі під будівництво храмів, ліквідації індефікаційних кодів тощо), скільки показ своїх політичних можливостей напередодні президентських виборів 2004 р. Цим була продемонстрована здатність Церкви впливати на владу шляхом організації акції з участю великої кількості віруючих. І тут не важливо за що, або проти чого вони виступають. Тему знайти не важко, основне залучити до акції маси вірників Церкви, які б щиросердно погоджувалися або протестували. Чи вдалося Церкві досягти поставленої мети? Частково – так, вона здатна підняти своїх вірників, але не рідко – найменш освічених і найбільш консервативно налаштованих, дуже часто – найбільш агресивних. Це засвідчили, зокрема акції, протестів проти впровадження ідентифікаційних кодів, антиглобалістські виступи православних.

З приводу майбутніх президентських виборів (2004 р.) релігійними лідерами України були зроблені заяви в яких можна побачити одну характерну рису притаманну кожній з існуючих церков, а саме підтримка церкви є гарантованою тому чи іншому кандидату в депутати чи президенти за умови його підтримки тій чи іншій церкві. Вибори 2004 р. надзвичайно яскраво показали роль і позицію кожної з офіційних церков, що існують та території України. Якщо деякі з них займали дещо нейтральну позицію, або не надто показову в своїх симпатіях до певного кандидата в президенти то одна з них, а саме Українська православна церква Московського патріархату показала себе з найгіршої сторони [14, 2-12]. Відчуваючи реальну загрозу своєму існуванню та зменшенню впливу на віруючих України. Широковідомим фактом є те, що доходи, які отримує РПЦ на території нашої країни перевищують доходи не тільки отримані нею на території Російської федерації, але й на всій території країн СНД. Тому відчуваючи, що загроза появи помісної церкви може стати реальною, вона пішла на далеко незаконні кроки, що не тільки заборонені законодавством, але й церковними уставами. Показова прихильність УПЦ МП що є філією РПЦ до кандидата з

кримінальним минулим і вибілювання його перед своїми прихожанами викликало не мале здивування, а в деякого і розчарування. На передодні голосування центральними каналами телебачення було показано сюжет, що розповідав про появу в донецькій області в православній церкві Московського патріархату ікони на якій зображено ряд публічних політиків, на чолі з Януковичем В.Ф. На мою думку, щоб заслужити честь бути канонізованим, потрібно значно більше ніж побудувати церкву на державні гроші, або навіть за свої. Перш за все треба бути безкорисним, справедливим, чесним, багатим як духовно так і морально, не злопам'ятним, людинолюбом, миролюбним, тобто людиною з тими рисами характеру, що возвеличують її над усіма іншими. Думаю зі мною погодиться багато насправді віруючих людей, що образ Янукович В.Ф. далекий від ідеалу духовного лідера і святого, а канонізувати його є виявом великого цинізму, як будь-якого іншого політика. Як ми бачимо, за традицією російська церква шановує пам'ять не праведних, благочестивих отців, а активних політичних діячів, які стояли і стоять на захисті імперських інтересів.

Отже ми бачимо, що у виборах на користь одного з кандидатів були задіяні і виконували рекламну функцію далеко не рядові священники, а церковні лідери УПЦ МП, які безпосередньо підпорядковуються РПЦ. Ще за часів Царської Росії православна церква відзначалась особливим ставленням до влади, що у значній мірі відрізняє її від католицької церкви. Якщо для католицизму по суті можливий бунт проти влади, то він є неможливим для православ'я. Ця покірність і легітимація влади, іншими словами – прийняття в ригорі законності влади, також є одним з пояснень тієї дискредитації, якої зазнали православні церкви в тому чи іншому історичному часі [9, 13].

Підеумовуючи розгляд стану міжконфесійних та внутрішньоконфесійних відносин в Україні, зазначимо, що загалом політична ситуація в країні (перед наближенням до президентських виборів) суттєво вплинула на релігійне життя. (До речі, 45% населення вважає релігію елементом політичного життя України) [4, 83]. На передвиборчому старті дві католицькі церкви заявили про своє переймання президентськими виборами – в молитовну практику УГКЦ було включено молитву за справедливий вибори, якою закінчувалось кожне богослужіння в храмах. До цієї ініціативи прилучилася й УПЦ КП спеціальним соборним рішенням (липень 2004 р.). Правда, зазначимо, що обидві церкви застерігали своїх кліриків від безпосередньої участі у виборчих перегонах у будь-якій формі, окрім зазначеної молитви. В УГКЦ цьому питанню була присвячена спеціальна постанова ХХІІІ сесії синоду єпископів Києво-Галицької митрополії УГКЦ, яку оприлюднила прес-служба Церкви 17 червня 2004 р. Постановою органів влади всіх рівнів та органів місцевого самоврядування від будь-якої політичної партії [14, 2-12].

Що стосується головних претендентів на президентську посаду, то вони в своїх програмах обіцяли на „релігійному напрямі” наступне: „Сприяння єдності народу України, орієнтації суспільства і держави на загальнолюдські цінності – свободу, демократію, міжнародну і міжконфесійну злагоду, взаємну повагу і толерантність, справедливість і добро” (Віктор Ющенко); „Всебічно сприяти задоволенню релігійних потреб

віруючих, міжконфесійній згоді (Віктор Янукович) [15, 2-5].

Розділення суспільства – це характерна риса суспільств, які перебувають у стані трансформації. В Україні ж існує велика кількість історичних причин та очочих, які цю рису посилюють. Нарешті, те, що відбувалося під час передвиборної боротьби та в період „помаранчевої” революції, примусило задуматися багатьох релігійних лідерів про духовне єднання українського народу, яке б не призвело в подальшому до розколу України.

Релігійні інституції в Україні далеко не монолітні. Про це зазначалося неодноразово, та все ж саме Церква (у даному контексті, зрозуміло, не якась конкретна, а як суспільна інституція) має в такій перехідний період особливо значний потенціал. Вона об'єднує заможних і злиденних, малописемних і високоосвічених, лівих і правих, при владі і в опозиції. І, як би там не було, має моральний авторитет, котрий дозволяє їй говорити про речі духовного характеру, а ніж політична боротьба, в ході якої, надзвичайно часто, забувають про мораль. Політика завжди потребує корекції мораллю та здоровим глуздом, українська ж політика потребує цього величезною мірою [2, 25-28].

Подальший розвиток ситуації, що склався в нашій країні, видається, накладає особливу відповідальність на Церкву (якщо, звичайно, припустити, що за дві тисячі років був бодай один день, який би не накладав на неї відповідальності, тим паче особливої). Про що саме йдеться? Йдеться про те, що суспільство бажало розколоти не тільки за мовними, політичними, але й за релігійними ознаками. Отак відразу загоїти рубці на душі народу не так уже і легко, як це видається на перший погляд. Твердити, що маємо звичайно протиріччя між прибічниками кандидатів у президенти є неправильним, так як в ході цих ігриш були задіяні технології, що значною мірою вплинули на психологічне і моральне здоров'я нації. Отож, насамперед, Церква й влада тісно пов'язані з необхідністю створення в державі нового морального клімату [16, 2].

Працюючи над дослідженням, присвяченим ролі церкви у політичному житті української держави, мені довелося зустрітися з великою кількістю аргументів на користь того, що Церква є одним з істотних факторів національної безпеки України. Більшість цих аргументів було наведено, зрозуміло, державними службовцями або науковцями, аналітиками, експертами – представниками державних установ (Інститут стратегічних досліджень, Національний інститут україно-російських відносин, Академія державного управління і т.п.). Узагальнюючи їхні позиції, можна зробити висновок, що Церква відіграє роль у процесі будівництва держави, впливає на зростання сепаратистських настроїв регіонального і етнічного штибу, дає можливість зовнішнім силам втручатися у внутрішні справи України через церковні канали (у поле зору переважно потрапляють церкви з центрами за кордоном), впливає на електоральне поведіння і прояви протестного потенціалу в суспільстві, може підривати авторитет держави на міжнародній арені у процесі просування власних інтересів, виступати фактором руйнації традиційних соціальних зв'язків, привносити чужі цінності за допомогою власних інформаційних каналів і забезпечувати витік за кордон стратегічної

інформації. Здається, після цього вже ні в кого не може виникнути сумнівів: так Церква справді є значним чинником національної безпеки.

Ряд експертів державних установ, вважає, що Україна страждає від того, що духовно-релігійна сфера життєдіяльності суспільства не є цілком національною, а розділена між Москвою, Ватиканом і світовими центрами протестантизму, буддизму, ісламу і неорелігій. І ця позиція заслуговує на увагу не тільки через невідповідність принципам демократичних свобод. Вона загалом відбиває ставлення до ідентифікації – яка повинна бути саме національною самоідентифікацією” (відповідно до задекларованих стратегічних інтересів держави Україна). Тобто духовно-релігійна сфера є складовою частиною стратегічних інтересів держави в гуманітарній сфері, а отже, принаймні на рівні теорії, вона не може залишатися незалежною від держави. Фактично цим висловлюванням державні службовці вказують на самоідентифікації – у тому числі релігійної [17, 11-13].

Отож, відносини церкви і влади завжди були виключно напруженими, такими, власне, якими тільки й можуть бути відносини між духовним і земним, величним і профанним, вічним і скороминущим. Але відокремити церкву від держави можна в самій абстрактній теорії. Від самих початків існування інституцій, які б ми нині визначали як політичні, вони шукали надприродної підтримки. Світська влада вождя, князя чи царя ставала законною лише прилучившись до священного авторитету, отримавши його часточку через спеціальну процедуру.

Президентська влада в сучасній Україні докорінно відрізняється від влади, скажімо, Київського князя не лише обсягом повноважень, характером і механізмами керівництва, але й тим, що є не священною, а суто світською установою. Але і проблеми релігії, і проблеми влади лишаються вічними.

Справді, там, де йдеться про вірування, прагнення, надії і скерування мільйонів, навіть мільярдів людей, там просто не може не бути зв'язку з політикою. Що ж стосується дискусій про співвідношення церкви й політики, то їм скоро вже виповниться 2000 років. Християнська віра, як така, в Україні до недавніх президентських виборів, не мала, настільки яскраво вираженого політичного забарвлення та визначеного політичного змісту. На відміну від деяких інших релігій вченням Ісуса встановлювалась дистанція відносно політики, але це не означає, що Євангеліє закликало уникати всякої політики. Навпаки, аполітичність, якщо ми візьмемо це поняття в тому сенсі, який йому дійсно належить – тобто байдужість до того, що відбувається довкола, – не відповідає духові Євангелія. Адже ні де так не розривні, як тут поняття свободи та справедливості: не можна заради одного руйнувати інше, свобода людини можлива лише за наявності справедливості. Так, справедливості, по відношенню до свого ближнього, не зважаючи на його світогляд, релігійну приналежність чи політичні погляди.

Очевидно має збігти певний час, щоб відносини між релігією й політикою, церквою й політичним життям були адекватно усвідомлені в Україні. Нині тут майже неподільно панує інституційне сприйняття проблеми. Політики намагаються мобілізувати релігійно-інституційну інфраструктуру заради досягнення своєї мети. Такі намагання стають цілком зрозумілими; коли йдеться про завоювання симпатій народу (який останнім

часом по-блюзнірському називають виключно „електоратом“), але неможливо зрозуміти подеколи брутальних втручань релігії в політику, а значення підтримки церкви важко переоцінити [1, 28].

1. Берез І. Чи житимемо краще? // Новини Закарпаття. – 1994 р. – 16 квітня. – С. 6.
2. Бондаренко В. Релігія і політика // Людина і світ. – 1998. – №2. – С.25-28.
3. Гаджиев К.С. Введение в политическую науку. Изд. 2-е. – М.: Логос, 2000. – С. 289, 293.
4. Дудар Н.П., Шангіна Л.І. Віра й релігія в житті українців // Національна безпека. – 2000. – №10. – С.83-98.
5. Зінченко А. Чадне кадило (як московська патріархія „не втручалася в політику“) // Українське слово. – 2005. – 9-15 лютого. – № 6. – С. 6-7.
6. Лузан А., Дементієва В. Релігійні елементи в системі легітиматії влади // Нова політика. – 2000. – №3. – С. 25-31.
7. Наливайко Дмитро. Очима Заходу: Рецепція України в Західній Європі XI-XVIII ст. – К.: Основи, 1998. – С. 258-259.
8. НБУ ім. В.І.Вернадського. Інститут рукопису. Ф. 304, Дис. № 2395. Першов Васильий "Идея провиденциального назначения России в Греко-славянском мире и выражения ея на Руси с половиной: XV в. до дома Романовых включительно." [1916 г.] – С. 4.
9. Патрік М. Церкви Східної Європи на перехідному етапі свого розвитку // Срібна Земля. – 1994. – 15 січня. – С.13.
10. Політологія у схемах, таблицях, визначеннях. / За заг. ред. І.С.Дзюбка, І.Г.Онищенко та ін. – К., 1999. – С. 147.
11. Салій К. Конфесійний фактор у зовнішньополітичному іміджі української держави // Нова політика. – 2000. – №3. – С. 52-55.
12. Священний Синод заботится об Украине. В Москве намерены обсудить межрелигиозную ситуацию в нашей стране // Киевские Ведомости. – 20 апреля 2000 года. – С. 2.
13. Сьомін С.В. Інтереси національної безпеки України у сфері державно-церковних відносин. // Стратегічна панорама. – 1999. – № 1-2. – С. 117.
14. Филипович Л., Саган О. Релігійна ситуація в Україні: стан і головні проблеми першого півріччя 2004 р. // Людина і світ. – 2004. – №9. – С. 2-12.
15. Церква на старті президентської кампанії в Україні. // Людина і світ. – 2004. – №8. – С. 2-5.
16. Чи буде довіра між церквами? // Неділя-тиждень. – 2005. – 29 січня. – 4 лютого. – С.2.
17. Щоткіна К. В облозі ідеології. // Людина і світ, 2004. – №7. – С.11-13.

SUMMARY

Tetyana Bezeha. INFLUENCE OF THE ORTHODOX CHURCH IN THE POLITICAL LIFE OF UKRAINIAN STATE

The article deals with the influence of the Orthodox church in the political life of Ukrainian state. Author evaluates interactions that have a negative influence over politics in Ukraine, as well over the church. The researcher makes conclusion that church have to control ethical values of politics, and not to be the instrument of ideological and geopolitical influence of some countries over politics in Ukraine.

Данилець Юрій
(м. Ужгород)

ДІЯЛЬНІСТЬ ЄПІСКОПА НОВОСАДСЬКО-БАЧКЬСЬКОГО ІРИНЕЯ (ЧИРИЧА) НА ПІДКАРПАТСЬКІЙ РУСІ В 1927-1928 РР.

Православна церква на Закарпатті у першій половині ХХ ст. переживала процес становлення та розбудови. З входженням закарпатських земель до складу Чехословаччини під назвою Підкарпатська Русь, православні вірники отримали право реалізувати свої конституційні права на перехід з однієї конфесії в іншу. Православні громади, що утворилися тут, канонічно належали до Сербської православної церкви (далі СПЦ), тому саме до Белграду було надіслано звернення про призначення на Підкарпатську Русь єпископа. Синод СПЦ призначив у 1920 р. своїм делегатом для православних Підкарпатської Русі Досифея (Васича) – єпископа Нішського. Другим сербським єпископом для православної церкви був висвячений на початку 1927 р. – Іриней, владика Новосадсько-Бачкський, він керував єпархією на протязі одного року. Крім сербської юрисдикції на Підкарпатській Русі з 1923 р. діяли священники та місіонери Празького архієпископа Саввагія (Врабец), що отримав хіротонію від Константинопольського патріарха Мелетія. Патріарх не мав канонічного права висвячувати архієпископа для Чехословаччини, бо там проводила свою діяльність СПЦ.

Діяльність єпископа Іриней на Підкарпатській Русі у 1927–1928 рр. є складна і суперечлива. Розробка даної теми важлива не лише для історії православної церкви в Закарпатській області, вона тісно переплітається з історією Сербської та Чеської православних церков на початку ХХ ст. В останні роки історики отримали змогу досліджувати архівні документи, які не були доступні до цього часу. Це дає можливість підійти до вивчення проблеми з новітніх наукових поглядів.

Дослідження православної церкви за часів правління єпископа Іриней є актуальним з тої причини, що і на теперішній час відсутні узагальнюючі наукові праці з цього питання. Вчені на протязі ХХ ст. звертали свою увагу лише на окремі аспекти в історії православної церкви на Закарпатті, їх розробки були поверховими. Наприклад, в „Истории Православной Христианской церкви...“ дається позитивна оцінка діяльності єпископа Іриней [5, 42]. В 1948 р. у журналі „Православний вісник“ вийшла стаття Я. Галана під псевдонімом П. Закарпатський, присвячена історії православної церкви на Закарпатті [4, 146-157]. Характеризуючи православних єпископів у 20-х рр. ХХ ст., вчений навіть не згадує єпископа Іриней, і не дає оцінку його діяльності. Деякі зрушення в дослідженні цього питання відбулися лише за часів незалежної України. У 1999 р. ігумен Гавриїл (Кризина) видав матеріали богословської кандидатської дисертації, де на мізерній кількості використаних джерел побіжно розглядалося становище православної церкви на Закарпатті у 1927–1928 рр. [1]. Високо оцінив роботу єпископа Іриней прот. В. Максимішинець [7]. По-годуємо з його твердженням, що головна заслуга єпископа Іриней полягає